

KERTINĖ
PARAŠTĖ

Viena 20-ojo amžiaus odisėja

Juozas Kapačinskio *Išieio dalis*, išleista Lietuvoje (Enciklopedija, 1993), yra tam tikras mūsų išievisko gyvenimo veidrodis, santrauka ir testamentas, ypatingas tuo, jog autorius nuo pat pirmos egzilio dienos vedė tvarkingą dienoraštį.

Turinus sudarytas iš sutrumpintų trijų knygų (*Siaubingos dienos*, 1965; *Išieio dalis*, 1974 ir *Spaudos barosa*, 1979), išleistų Amerikoje. Knygoje randame 1944 metais spalio mėnesį traukiamą iš Lietuvos, penkis savaites varganos kelionės vežimui per Prūsiją iki Danzig'o (pataiko ir į sovietų apsupimą); gyvenimą Vokietijos karo laiku ir po jo; emigraciją į Ameriką. Čia sunkios darbo ieškojimo dienos; nesutarimai su kai kuriais fabriko meistrais ir spaudos darbas išieivijoje. Tai fizinė ir dvasinė išieio odisėja.

Susimąstius, ateina ir neįprastos mintys: autoriaus drąsa taip ilgai laukti Lietuvoje; stebėtinai dėsingas prieš Vokietijos sienas, net sprogstant aplinkui sovietų bomboms. Tai nelabai suprantamas, gal net užsispyrėliškas ir pavojingas noras būt šalia savo ūkio, meilė savai žemei. Tuo laiku buvo nesuprasta, kad vokiečiai karą „žiauriai“ pralaimės. Buvo net tikėtasi, kad alijantai karo gale leis vokiečiams apginti savo kraštą ir gal net sutriuškinti sovietus. Viso tuo laiku klaidingai buvo prisi- galvota.

Taip, vokiečiai mums atrodė galingi ir pilnai nežinojome jų žydų ir lenkų naikino. Buvom taip nusiteikę, kad atsirado prisi- taikėlių prie vokiečių ir klaidingai buvo daromi sprendimai. Aišku, sutikta ir gerų vokiečių, bet dauguma patologiškai rėks- niai, ir autorius nelabai jų mėgo.

Po karo pabėgėlių stovyklose autoriui teko gyventi pusbadžiu, pereiti nemažą screening'ą, kol buvo leista išemigruoti į Ameriką. Amerikoje tačiau labai jau lengva nebuvo. Teko judėti, nusizeminti, ieškant darbo, ir jo neradus imti bent paprasčiausią raumenų darbą. Vėliau buvo gali- mybė mokytis, bet baigus, teko dirbti geležinkelio dirbtuvė (gar- vežius taisant), diplomo nepa- naudojant.

Geležinkeliečiai meistrai nemėgo užsieniečių europiečių ir ieško- jo kaip juos užgauti (net daug JAV senatorių buvo prieš pokario pabėgėlių kvietimo įstatymą). Taigi autorius turėjo net kelis stambius konfliktus.

Net statant namą, Amerikoje (1952 metais), kaimynai vietiniai darė visas įmanomas šunys „grinoriui“. Pranešė gale net ug- niagesiams, kad patikrintų, bet nieko baustino nerasta. Vėliau šie „rykliai“ tapo gerais kaimy- nais. Tik po didžiųjų riaušių Amerikoje gelžkelių bendrovė priėmė ir juodus darbininkus. Atrodo, meistrai tik tada pama- tė ir įvertino europiečius ir daugiau nesikabino.

Tik bendrybės būtų žinomos apie D.P. įsikūrimą Amerikoje. *Išieio dalioje* yra net autoriaus filosofija, sklaidą apie darbininkų ir meistrų sektas, socialini uždarumą, kiautą, kurį autoriui labai sunkiai sekėsi, ilgus metus iki pensijos, praskelti.

Idomus ir jo darbas, išėjus į pensiją, laikraštyje *Sandara*. Supažindina su redakcijos dar- ba.

Romualdas Rakauskas

Kopijotė prie Svėdau, 1993

25-oji kasmetinė Lietuvių fotografijos paroda Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, vyks nuo spalio 25 iki lapkričio 3 dienos.

Pokavolinė
Santara-Šviesa

GIEDRA SUBAČIENĖ

Šių metų rugsėjo 5 – 6 dienomis Lemont, Illinois, įvykusios 43-osios Santaros-Šviesos išva- karės, ko gero, daugelis jautė itampą: įvyks pirmasis pokavo- linis suvažiavimas. Vytauto Ka- volio ir matomo, ir nematomo indėlio Santaroje buvo ištis daug. Netektis dar tokia netoli- ma, sustingusi vaizdajuostėje atsiveikinimo kadrais Vilniu- je, Šv. Jono bažnyčioje. Todėl Santaros-Šviesos skatinami ir finansuojami projektai toliau pasirodė svarbiausi ir Kavo- liui. Iki šiol Santara rėmė pirmąsias knygas, yra skyrusi lėšų doktorantų disertacijoms, studentų darbams, interdiscip- lininių literatūros studijų ska- tinimui, yra įsteigusi J. Pajau- jo stipendiją Klaipėdos univer- siteto socialinių mokslų magis- trantui. Mažėjant finansinėms iplaukoms, šiemet federacijos posėdyje nutarta siaurinti dotacijų kryptis ir paremti Lietuvos universitetų studentų kursinius, diplominius, magis- trinius darbus ir daktarines di- sertacijas. Lietuvoje atrinktus interdisciplininių studijų dar- bus vertins santariečių išrinkta humanitarinių bei socialinių mokslų atstovų komisija.

baiz, rūpesčiai, net su išievių or- ganizacijom ir spauda. Knyga ateity bus gera medžiaga isto- rikams, sociologams ir emig- rantologams. Skaitant, prisime- ni, kaip filme, ir savąjį panašią odisėją.

Petras Melnikas

veiklos klausimui. Kokius da- bar matysime (ir ar matysime) *Metmenis*, Leonido Donakio ša- lia *Baltų lankų* ir *Kultūros barų* priskirtus prie pajėgiausių, intelektualinių požiūrių rafi- nuočiausių ir dinamiškiausių kultūros žurnalų. Kas neįsak- mia, bet užkrečiančia plataus mastymo vizija pakoreguos pla- nuojamų paskaitų idėjas. Kokie Santaros-Šviesos skatinami ir finansuojami projektai toliau pasirodė svarbiausi ir Kavo- liui. Iki šiol Santara rėmė pirmąsias knygas, yra skyrusi lėšų doktorantų disertacijoms, studentų darbams, interdiscip- lininių literatūros studijų ska- tinimui, yra įsteigusi J. Pajau- jo stipendiją Klaipėdos univer- siteto socialinių mokslų magis- trantui. Mažėjant finansinėms iplaukoms, šiemet federacijos posėdyje nutarta siaurinti dotacijų kryptis ir paremti Lietuvos universitetų studentų kursinius, diplominius, magis- trinius darbus ir daktarines di- sertacijas. Lietuvoje atrinktus interdisciplininių studijų dar- bus vertins santariečių išrinkta humanitarinių bei socialinių mokslų atstovų komisija.

Į Lietuvą tebekeliaus *Met- menys* ir Algimanto Mackaus fondo knygos. Iki šiol Mac- kaus fondas išleido 75 pa- vadinimų knygas, vėliausioji, kurią daugelis nusipirko Santa- ros-Šviesos suvažiavime, Kosto Ostrausko straipsnių, pokalbių ir kūrybos rinkinys *Ketvirtoji siena*. Kitais metais fondas planuoja išleisti Juliano Kaupo raštus.

Ko gero, svarstant *Metmenų* likimą akivaizdžiai paaiškėjo tiesa, kad nepakeičiamų žmonių yra. Visiškai aišku, kad kam nors vienam bus sunku, o gal ir neįmanoma „įstoti į didelius ba- tus“. Dabar, kai senieji *Met- menų* numeriai Lietuvos inteli- gentams tapo šviesiausios išie- vijos minties studijomis, kai naujuosiuose vyksta ir Lietuvos, ir išievijų kūrybiškų intelek- tualų žmonių polilogas, bus bū- tina išsaugoti žurnalo „amžinu- mą“ bei polilogą plačiaja, kavo- liškąja prasme.

Jeigu reikėtų apibrėžti šių metų Santaros temą, pavadin- čiau ją literatūrine, savotišku Čikagos rudeniu prieš literatū- ros rudenį Druskininkuose. Net septyni pranešimai buvo susiję su literatūra, išdėnuotas Eglės Ivinskienės, PLB lituanistikos studijų katedros magistrantės, lietuvių liaudies dainų vakaras ir kūrybos vakaras su Kostu Ostrausku, skaičiusiu ištraukas iš naujosios knygos. Literatū- rinis Santaros prisiminimas norėtųsi pradėti profesoriaus Rimvydo Šilbajorio paskaita apie Lietuvą Josifo Brodskio „Lietuviškajame noktiurne“ ir „Lietuviškajame divertismente“, eilėraščių cikle, skir- tuose Tomui Venclovai. Pasi- remdamas „Vilties formose“ padaryta išvada, kad „Diver- tismento“ ciklas apėstas baro-

Svarstybos tiemetiniam Santaros-Šviesos suvažiavime rugsėjo 5-6 dienomis Pasaulio lietuvių cent- re, Lemont, Illinois; (iš kairės) Horstas Žibas, Giedra Subačienė, Edvardas Tuskienis, Zenonas Rekašius.

Juliano Lintako nuotrauka

kinių priešingybų ir dishar- monijos, galų gale pasiekiančių temos ir kompozicijos vienybės žmogaus ir Dievo dialogu, Šil- bajoris įstabiai aptiko eilė- raščių hermafrodito įvaizdį, įkūnijantį dviejų viename, dve- jų artimų sielų vienybės temą. Sudėtinga savo daugiasluoks- mis aliuzijomis, netikėtomis mo- tyvų sandūromis, intertekstua- lumu Brodskio eilėraščių kalba tarsi visiškai pakluso dvilypio įvaizdžio ieškojimui. Dvilypumo tema užkoduota jau eilėraščių parašymo impulse: Vilniuje su- sitinka rusakalbis žydas Brod- skis, rusistas lietuvis Venclova ir Brodskio vertėjas lenkas Voro- šilskis. Žmogus pavirsta baroko detale, kuri savo ruožtu pagim- do angelą, taip pat dvilypę bū- tybę. Dvilypė (dviejų bokštų) Šv. Kotrynos bažnyčia. Erotiška ir ironiška „Neringos“ resto- rane padavėjos ir futbolisto poza. Šv. Jurgio, patriotinio ir religinio Rusijos simbolio, ir Vyties susiliejimas. Dariaus ir Girėno skrydis virš Atlanto (kurio istorija buvo taip įkvė- pusi Brodskį, kad jis net ketino parašyti poemą). Ir virš to paties Atlanto iš Naujojo pasaulio ke- liaujanti paties poeto šmėkla. Lietuvos, kaip konkretios ša- lies, cikle nėra, tačiau deta- lėmis ir užuominomis ji piešiama kaip dviejų laisvos dvasios kūrėjų bendravimo visa- ta. Tikras dialogas, pasak Šilba-

jorio, visada dvikova. Poetai „patu baigė kovą šį kartą“, o tiksliau jų draugystė, sukūrė eilėraščių ciklus apie laisvą kūrėjo dvasią, ciklus, daug kar- tų skaitytus tų, kurie mėgsta Lietuvą poezijoje, ir tų, kurie tiesiog mėgsta gerą poeziją, vis dar netikėtai atskleidžiamą ori- ginalia interpretacija.

Anglų literatūros profesorė Delija Valiukėnaitė savo temą „Fantazija ir filosofija Jurgio Ivanauskaitės prozoje“ perfra- zavo taip – „radau juos visus girtus ir nė vieno trokštančio“... Kritikė ieškojo ir nerado rašy- tojos prozoje nė vieno pozityvaus veikėjo. Ivanauskaitės knygoje tarsi blaškosi T.S. Eliot'o „Be- vaisės žemės“ žmonės, nesuge- bantys mylėti, trokštantys mirti ir besilgiję nebūties. Valiukėnai- tė akcentavo amerikietiškos masinės kultūros atspindžių gausumą Ivanauskaitės kūrybo- je, sakydama, kad belieka ste- bėtis, kaip gerai knygų veikėjai dar kalba lietuviškai. Dvasinę tuštumą Ivanauskaitės jauni- mas užpildo narkotikais, seksu, geriausiu atveju, meilės ie- škojimu, kuris ir yra, ko gero, vienintelė rašytojos romanų filo- sofija. Tačiau tai, kas su meile susiję – užuojauta, jautrumas, pareiga – varžo rašytojos vei- dėjų laisvę. Meilės troškimas ra- šytojos moteris veda į pražūtį, o laisvės troškimas paradoksaliai verčia elgtis pasyviai. Klausant

Ivanauskaitės prozos analizės galėjo kilti klausimų: ar negre- sia literatūros veikėjų vertini- mas pavirsti tiesiog Lietuvos jaunimo studijomis, ar vėta ieškoti logikos, buitisko, „gyve- nimiško“ gėrio ir morales fan- tastiniuose, egzotiškuose, neti- kėtumo ilgesiu pagrįstuose Iva- nauskaitės knygų pasauliuose. Tuo labiau, kad ir kritikė pri- pažino, – realizmo ir psicho- loginių taisyklių rašytoja tikrai nesiekia. Auditorija, supras- dama Ivanauskaitės prozos ana- lizę kaip degradavusio Lietuvos jaunimo atspindį, pagrįstai galėjo susirūpinti, tačiau Kostas Ostrauskas visus nuramino, sa- kydamas, kad daugelis drastišk- ū Ivanauskaitės prozos scenų, tariant Pulgio Andriusio žo- džiais, būtų gąsdinimas išvirkš- čiais kailiniais. O Ivanauskaitė palyginti su Antanu Škėma (pri- simenant *Baltą drobę* ir „Izaoką“) tampa panaši į šv. Au- gustiną.

Literatūros profesorė Ilona Gražytė-Maziliauskienė kaip visada parengė auditoriją provo- kuojančiai išvadai – lietuvių rašytojų kūrinuose kitataučiai, užsieniečiai yra svetimi, nesu- prantami, neigiami. Analizei buvo pasirinkti iš pirmo žvilgs- nio labai skirtingi autoriai: Ricardas Gavelis, Romualdas Lankauskas, Zita Čepaitė ir

(Nukelta į 2 psl.)

Dalis Santaros-Šviesos suvažiavimo dalyvių: (priekinėje eilėje) Julius Šmulkštys, Vytautas Vopšas, Giedra Subačienė, Edvardas Tuskienis, Rita Kavolienė.

Juliano Lintako nuotrauka

Šiame numeryje:

Išėjimą prisimenant • Santaros-Šviesos 43-iasis suvažiavimas • Pokalbis su Lietuvos Centro sąjungos pirmininku Romualdu Ozolu • Vakaras su Birute Pūkelevičiute Lemont'e • Birutės Pūkelevičiutės „Rarotai“ • Prisimintas Henrikas Kačinskas (1903-1986) • Virgos Šiaučūnaitės paroda Kalifornijoje • Parodos Čikagoje

„Apvalaus stalo“ riteriai

Pokalbiai su kai kuriais Lietuvos politikais (5)

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Romualdas Ozolas, Centro sąjungos pirmininkas

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Koks būtų filosofinis požiūris į dabartinę Lietuvą?

ROMUALDAS OZOLAS: Filosofinio požiūrio į dabartinę Lietuvą šiandien būti jau negali – uždaviniai jai tokie konkretūs, kad filosofuoti jau nėra kada. Per daug yra darbų, kad galima būtų atsikvėpti ir reflektuoti, kas nuveikta. Lietuva labai sunkiai ir atkakliai bando išeiti iš savo negalių, ir visa tai, kas jos pačios yra dabar matoma apie save, aukščiausiomis kategorijom, bet kuriuo atveju nebūtų adekvatu tam, kas yra. Reikia sutvarkyti Lietuvos gyvenimą, reikia jai pakeisti...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Ar Jūs manote, kad tai – vienas iš Centro uždavinių?

ROMUALDAS OZOLAS: Ne tik tai Centro. Problemos sprendimas šiuo atveju nepriklauso vien nuo Centro...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: O kam reikalingas Centras?

ROMUALDAS OZOLAS: Centras visų pirma reikalingas jau vien dėl to, kad yra trinarės partinės sistemos garantija. Kaip žinia, gali būti demokratine visuomenė, tačiau dvinarė visuomenė visada kenčia nuo tarp partijų vykstančios savinagios. Gėrai, kur visuomenė yra padengta taip, kad viena partija stilo geramą gerovę negu, kad stilo būvusi. Mūsų problema – pagrindiniai skirtumai gyvybiniais klausimais, kurie kartais yra nepaprastai pavojingi.

Šiandien aukščiausias matome, kad kai kuriais svarbiais Lietuvai klausimais kairė ir dešinė yra visiškai priešingos nuomonės. Ir per tą sutarties išėjimo metą prarandama daug laiko ir staidanda daug priektaravimų. Kai staidanda Vidurio partija – mažiausio neigimo, kas buvo prieš.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kuo Jūs skiriatės nuo dešinės ir kairės?

ROMUALDAS OZOLAS: Nuo kairės mes skiriamės tuo, kad nuosavybės kaip kolektyvinio valdymo dalyko nepripažįtame. Nuo dešinės skiriamės tuo, kad manome, jog yra daugybė dalykų, kurie turi būti sprendiami sutartine forma: dalies visuomenės atstovų pakeitimu kitos visuomenės dalies atstovais ir jų įvedama tvarka – pakeitimu.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kaip Jūs žiūrite į turto deklaraciją?

Filosofas, Lietuvos Seimo narys, vienas iš Sąjūdžio pradininkų Romualdas Ozolas kalba Detekto LB sukurtojo politinio populiarumo 1996 m. vasario 25 d. Jono Urbano nuotrauka

ROMUALDAS OZOLAS: Labai teigiamai, ir mes siūlėme tą daryti nuo aukščiausių valdininkų, perodant pavyzdį, tuo stakleidžiant realias aukštųjų valstybės pareigūnų ir tarnautojų pajamas ir jų kontrolę išvedant į viešumą – tai yra žmogaus atsižvelgimas, jo pagrindinės laisvės – jo kapitalo – požiūriu... Šiandien kapitalas ir yra laisvės garantas.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Sakykite, deklaruoja aukštas valdininkas savo turtą, pasirodo, jis turta įgijo nelegaliai. Ir kas? Kaip atrodo, Lietuvoje nėra įmanoma nuteisti už korupciją, kaip aš supratau?

ROMUALDAS OZOLAS: Viskas yra įmanoma, reikia tik noro. Noro tikrai nėra!

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kaip Jūs žadate eiti į rinkimus – koalicija su kuo nors ar vieni patys?

ROMUALDAS OZOLAS: Aš tikiuosi, kad pavyks sudaryti susitarimą su pakankamai plačiu politinių partijų sparnu.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Koks Jūsų partijos požiūris į Lietuvos gynybos sistemą: ar reikalinga Lietuvai kariuomenė?

ROMUALDAS OZOLAS: Be jokios abejonės. Aš asmeniškai dalyvauju Nacionalinio Saugumo koncepcijos kūrimo ir manau, kad vien mano, kaip asmens, dalyvavimas, kuriant Lietuvos Konstituciją ir Nacionalinės Gynybos koncepciją, jau pateisina mano buvimą ir Aukščiausiojo Taryboje, ir Seime. Tai yra toks dokumentas, kuriuo bus galima dabar vadovautis kaip nekla-

dinga ir Lietuvai šiuo metu optimalia gynybos nuostata. Gynybos nuostata yra svarbiau, negu bet kuris teisės postulat, nes jeigu nebus apginta valstybės realiai, tai jiniai negalės egzistuoti ir juridiškai.

Mūsų koncepcijoje, mano supratimu, yra fiksuotas pats pagrindinis dalykas: net jeigu pats prezidentas duotų klaidingą, neteisą iš esmės nurodymą – neginti valstybės – jo nurodymas taptų niekiniu, ir atsakomybė pereitų automatiškai žemesnoms grandims, kurių išdavystė atveju tai nusileistų iki atskirų piliečių, perimančių visą gynybos iniciatyvą. Laikau, kad tai yra esminis mūsų laimėjimas, ir aš jam visiškai pritariu.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Ar nebūna taip, kad Jūs muša ir iš dešinės, ir iš kairės?

ROMUALDAS OZOLAS: Tai jau yra įprasta, turime imunitetą, ir kuo toliau taip bus, tuo mums bus geriau.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kodėl?

ROMUALDAS OZOLAS: Kai muša – reikiama, pastebi, supranta, kad yra ką arba neigti, arba teigti. Be to, Lietuvoje yra labai gyvatinga nuostata dėl dvi-

partinės sistemos. Labai patogiu pavidalu keletą metų, jeigu nebesugebi išlaikyti – tave nugriovė – ateina kiti, pavaldo... Tu per tą laiką sukaupi jėgas ir vėl nugriauai...

Be kita sistema suponuoją požiūrį į valdžią – kaip valdymą, o ne tvarkymą. Mūsų supratimu valdymas – tai yra tvarkos darymas. Tai yra, visuomenės sutar-

ties paieška – sąlygų, kurioms esant, visuomenė gali susitarti dėl tokių ir tokių programų, bendrų programų, visa kita paliekant grynai visuomenės iniciatyvai. Kiekvienas asmuo tegul daro savo darbą, kas jam pridera – čia mūsų liberalizmas – bendrai darydamas su visais tuos darbus, kurių vienas jis negali padaryti – čia yra mūsų centrizmas.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kaip Jūs paaiškintumėte, kad du Centro atstovai Seime labai dažnai balsuoja skirtingai?

ROMUALDAS OZOLAS: Tai labai natūralu, kadangi tai yra būdinga kiekvienai partijai – tai yra vienas ir kitas partijos sparnas... Gal kiek įdomiai atrodo tas momentas, kad tiems sparnams atstovauja po vieną žmogų. Bet manau, kad tai yra laikinas dalykas, ir ateinantys rinkimai pasakys, ar mes esame reikalingi... Jeigu, žinoma, pasirodys, kad nesame reikalingi, tai tad ir mūs – nebebus ten Seime, ir daugiau žmonių nebus inkorporuoti į Seimą nuo Centro.

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Ar Jūs didejate kaip partija?

ROMUALDAS OZOLAS: Taip, nuolat. Ir, manau, artėjame prie to etapo, kada partija galės turti, jog organizacinis etapas yra baigtas. Centro partija sukurta Lietuvoje yra labai sunku. Tai yra Šiaurinės Europos tradicijomis dirbanti partija. Ir Lietuvoje, kurioje nėra demokratijos tradicijų (pakankamai senų, bent jau siekiančių porą amžių, kaip kad visose normaliose Vakarų Europoje), sukurti tokią Centro partiją yra ypatingai sunku. Jūs matote, kad ir tradicines partijas – Konservatorių, Socialistų, Socialdemokratų, Liberalų – irgi sukurti labai sunku čia...

RIMA MARIJA GIRNIUVIENĖ: Kokios dar Vakarų šalys turi trijų krypčių partijas?

ROMUALDAS OZOLAS: Trinarė sistema? Trinarė sistema iš esmės remiasi visos Šiaurės šalys ir, mano supratimu, remiasi labai sėkmingai, Partijų buvimas valdžioje, žinoma, keičiasi, ir kartais atitekti trinarę struktūrą yra nelengva. Tačiau, aš sakau iš esmės – tai yra Šiaurės šalių demokratijos tipas. Labai įdomu, kad būnant Švedijoje, kur buvo susirinkusios visos Šiaurės šalių ir Vidurio Europos Centro partijos, išryškėjo įdomi tendencija Europoje – stiprėti centristinėms (šiškiai save centristinėmis laikantioms) partijoms. Jos kuriasi ir Lenkijoje, ir Čekijoje, ir Rumunijoje, ir joms ten buvo atstovauta. Aš daug galvojau apie šitą brožą, ir man ypač įdomus pasirodė momentas, kad, sakysime, Clinton'as atėjo į valdžią – irgi teigiamas centristinės idėjas. Černomyrdinas irgi bando prisidengti centrismo postulatais.

Lietuvoje yra kita situacija – Lietuvoje neateita iki deideologizuoto valstybės kūrimo etapo.

(Nukelta į 3 psl.)

Santaros Šviesos suvaidinimo: Rimvydas Šilbajoris, Kostas Ostrauskas, Ilona Gražytė-Mašilionienė.

Giedros Subašienės nuotrauka

Pokavolinė Santara-Šviesa

(Atkelta iš 1 psl.)

Leonardas Gutasukas. Visi šie rašytojai yra buvę Vakaruose, tačiau juose gyvenantys žmonės prozininkams keistai liko „žmonėmis už durų“. Užsieniečiai kūriniuose yra tik pristatomi, neindividualizuojami, jie lieka tiesiog italais, ispanais ar amerikoniais. Santykis su „svetimais“ minėtų rašytojų kūriniuose yra ir paranojiškas, ir juodai nostalgiskas, ir frustracinis, o Gutasuko *Vilko dantų karoliuose* jis virsta neapykanta. Romano veikėjas keikia ketvirtajame dešimtmetyje vokečių išleistą Europos fotografijų albumą, jame tesuradęs vieną Lietuvos nuotrauką. Čepaitės *Malbos istorijos* veikėja iš Vakarų šalies supykusi stebisi, – tarsi visas pasaulis atrodė kaltas, kad lietuviai nevažinėja „mersedais“ ir nestudijuoja Paryžiuje. Lankausko *Pilgrime* Vakarų šalių miestuose visą laiką saulėta, o Vilniuje purvina ir lyja. Idealizavimą, pasak kritikos, taip pat reikia priskirti nesu-kratimui. Gražytės-Mašilionienės nuomone, lietuvių proza tebeserga chroniškėmis ligomis: Lietuva rašytojams vis dar atrodo perdetai maža, tik kęčiantis žmogus gali būti geras, lietuvių tauta išrinkta nieko neturėti. Tebeaktyvus klausimas, – kaip gyventi patogiai ir neprarasti dvasios. Supratimas, kad kito, kitokio pažinimas mūsų nesunaikins, pasak kritikos, atvertų iki šiol uždarytas duris.

Išklausęs Violetos Kelerienės pranešimo „Mirtis Kosto Ostrausko kūryboje“, tos kūrybos autorius padėjo literatūros profesorei už mandagų ir neskausmingą „išsėmėjimą“. Kelerienė prisipažino grįžusi prie Ostrausko dramų iš pyktio, – šis rašytojas pas mus dar nėra deramai įvertintas. Mirties tema, ko gero, nebūtų sudominusi jauno autoriaus, jei ne ankstyvos išei-

vijos rašytojų mirtys („Duobkasiai“ skirti Algimantui Mackui, „Gyveno senelis ir senelė“ – Julijui Kaupui). Egzistencialistiškai suprasta mirties tema būdingesnė ankstyviesiems Ostrausko kūriniams, vėliau mintys apie mirtį nebus tokios žodingos, bet galbūt įtaigesnės. Kaip kiekvienas talentingas rašytojas, Ostrauskas binarines Greimo opozicijas pertvarko savaip: meilė jo dramose galima supriešinti tik su mirtimi (nepaisant meilės kaip gyvenimo dalies sampratos). Vėlesnėse Ostrausko dramose matome jau ne individų, bet epistemų mirtį („Kvartetas“).

Pirmąją Santaros-Šviesos suvaidinimo dieną visada leidžiama parodyti savo veidus ir balsus patiems jauniausiems dalyviams ir dalyvėms, šįkart taip pat literatūros Emilijos Pliaterytės studijų katedros magistrantė R. Kalinauskaitė ir tos pačios katedros magistrė Jūra Avižienytė savo pranešimams pasirinko žemininkus – Kazį Bradūną ir Alfonsą Nykšilūną. Avižienytė, taikydama Lacan'o struktūralistinę psichoanalitinę perspektyvą, pažvelgė į 28-mečio Bradūno rinkinį *Svetimoji duona*. Lankauskai suprastose Edipo traumos atskleidimas Bradūno eilėraščių pademonstravo nuoseklų, „kietoką“ metodo taikymą, mokėjimą pastebėti, sisteminti. Klausimas, ar lankauskai analizė tinka Bradūno eilėraščių subjekto jausenai tėvynėje ir svetur, būtų jau kita tema.

Kalinauskaitė kalbėjo tema „Prasmės netobulumas ir stebuklas: modernaus sąmoningumo istorija Niliūno poezijoje“. Šalia viso to, kas parašyta apie žemininkus, jaunam mokslininkui labai lengva pasirodyti netobulumą ir sunku atrasti stebuklą, tačiau kai kurios išvados galbūt bus niliūnijoje naujos. Skaitant poeto eilėraščius, bandyta atsakyti į klausimą, kokia viltimi grindžiamas būties skurdas modernioji sąmonė, po episteminio lūžio

prisiėmusi atsakomybę už savąjį netobulumą. Žmogų Niliūnui įprasmina ryšys su kitu, individas yra tiek, kiek yra geidžiamas kito kaip paslaptis ir kiek pats sugeba geisti.

H. Filipowicz, slavų kalbų ir literatūros profesorė iš University of Wisconsin - Madison, sudomino Emilijos Pliaterytės mitų lenkų literatūros šaltiniuose. Kodėl 1831-ųjų metų sukilimo heroje tapo kaip tik Pliaterytė, nors buvo moterų, žuvusių mūsų lauke? Galbūt Pliaterytė atitiko tuometinius tokios, herojiškos asmenybės reikalavimus, – ji buvo aukštos kilmės, netekėjusi, „susiziedavusi“ su meile tėvynei. Profesorė tarsi paklibino kitą mitą – iki šiol Pliaterytę įsivaizdavome esant lietuvių heroje.

Kai šiemet pasidžiaugiau tokia literatūriška Santara-Šviesa, viena literatė pajaukavo: „Politikos klausėmės kelerius metus nuo Sąjūdžio laikų“. Kartais politika, istorija ir literatūra susiplaka į vieną, ir paskutiniąjį tampa pirmųjų dviejų tarnaitė. Prie to buvome pratinami, bet neprisipratom sovietinėje Lietuvoje, bet kad knygų kupiuromis užsimintų nediktatūriniai kraštai, išsivija... Kai *Akiračių* redaktorius Liūtas Mockūnas Santaroje iš tolo parodė 1950-aisiais metais lietuvių katalikų spaudos draugijos išleistą knygą *Partizanai už geležinės uždangos*, galėjai pamanyti, kad herojus ant viršelio su granatomis ir šautuvu – koks revoliucijos karys, o ne lietuvių rezistentas. Nykaus šeštojo dešimtmečio pradžioje perdėtas, dažnai neobjektyvus knygos patriotizmas, pilietiskumas, persisunkęs net į viršelį, turėjo palaikyti mūsų tėvynainių dvasią, parodyti, kad mes ne kokie klūpantys ir Amerikos malonės prašantys maldininkai. Ir vėliau *Partizanų* leidėjai (knyga išleista Vakaruose net tris kartus) kūrė idealų Juozo Lukšos portretą, kupiūruodami herojų menkinančias vietas, nevengdami pagriznių. Taisydamas vieną *Parti-*

(Nukelta į 4 psl.)

Santaros Šviesos suvaidinimo: Rimvydas Šilbajoris, Kostas Ostrauskas, Ilona Gražytė-Mašilionienė.

...dramos Violeta Kelerienė ir Rytis Jucavičius

...potenciali Liūtas Mockūnas ir Edvardas Tušauskas. Giedros Subašienės nuotrauka

Vakaras su Birute Pūkelevičiūtė

JULIJA ŠVABAITE-
GYLIENĖ

...Kur man Tavęs ieškoti, kai toks
vėlyvas metas: per kalnus jau seniai
nuėjo piligrimų minios...

Birutė Pūkelevičiūtė
„Atradimo ruduo“

Tikra literatūrinė atgaiva buvo
Birutės Pūkelevičiūtės vakaronė
Pasaulio lietuvių centre, Lemont,
Illinoise, rugsėjo 21 dieną. Pradėti
rudenį su poezija, proza, tai lyg
preliudas ilgiems ir šaltiems ru-
dens bei žiemos vakarams, pasiė-
mus gerą knygą ir prie židinio
atsisėdus skaityti, skaityti...

Bronė Nainienė, Lietuvių cent-
ro kultūrinių renginių vadovė,
džiaugėsi, kad ši rašytoja ir
teatralė galėjo atvykti ir pasi-
dalinti su apylinkių lietuviams
savo kūryba. Pakvietė Danutę
Bindokienę supažindinti su vieš-
nia. Su ja nereikia supažindinti,
– kalbėjo Danutė, – ji visiems
gerai pažįstama, už ją kalba dau-
giaispaiviai jos kūriniai, dešimtis
literatūros premijų. Danutė pa-
brėžė, kad nedaug jau beliko gy-
vų vyresniųjų rašytojų, o tie pa-
silikusieji apgaili, kad negalėjo
išauginti naujų talentų...

Birutė, atidavusi nemažą savo
kūrybinio kraičio dalį mažiems
skaitytojams, pradėjo su „Dar-
žovių gegužinė“, vaikystės pa-
saka, nes „mūsų sieloje gyvena
vaikas, nepraraskim to, tikėkim
į gerumą, į džiaugsmą. Būti vai-
ku, paversti nieką viskuo, pra-
šnekinėti debesį, gėles“ – kalbėjo
ji. Ta daržovių gegužinė tai tary-

Birutė Pūkelevičiūtė Pasaulio lietuvių centre, Lemont'e.
Vytauto Jasinevičiaus nuotrauka

tum žmogaus metamorfozė. Skaity-
dama ištraukas iš premijuotų
romanų *Aštuoni lapai* ir *Devintas
lapas*, autorė aiškino kai kuriuos
epizodus, ypač iš Didžiosios Sa-
vaitės dienų degančiam Danzige.
Pirmą vakarą dalį Birutė užbai-
gė eilėraščiu: „...yra toks ežė-

ras...“. Susigraudino ne vienas
klausojojas.

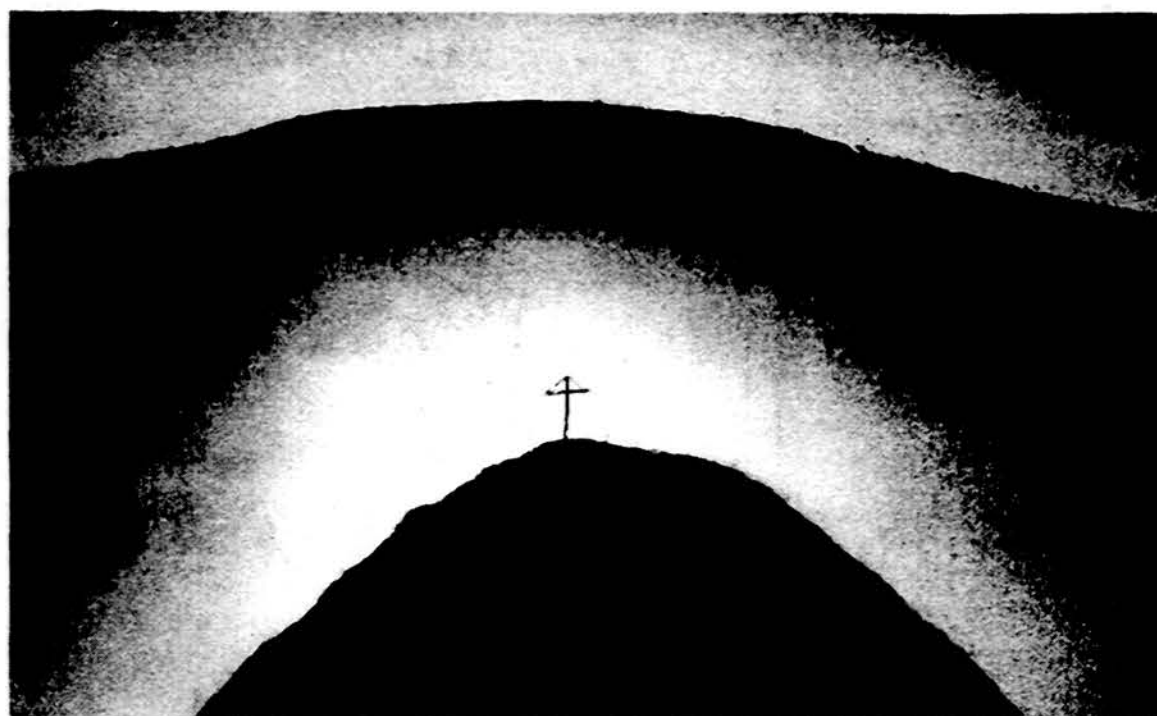
Antroje vakaro dalyje Potenci-
jos ir Ignacijaus karikatūriški
eiluotai pasikalbėjimai, su įman-
riais tarptautiniais žodžiais,
priminė dažnai Lietuvoje visai
nesuprantamus įvaidžius, nau-

dojamus ne tik literatūroje, bet ir
politikoje bei gyvenime.

Kalbėjo rašytoja ir apie save,
apie savo abejotimus ką pasirinkti,
ar teatrą ar literatūrą. Jai
teatras – magiškas spindėjimas:
palikdavo ji literatūrą,ėjo į
teatrą. Jau Kaune, jaunystėje,
buvo prisiekusi ištikimybę te-
atrui, o rašytoja tapo net nesva-
jojus. Jai teatras – „gaivalin-
gesnis, stebuklų šalis“. Kalbėjo
apie sunkias savo kuriamo teatro
dienes, kai lyg dvylikai brolių,
juodvarniais lakstiusių, dirbant
diena, o režisuojant iki išnaktų,
dažnai tekdavo atsisakyti duonos
kasnio... Kalbėjo apie patirtus
vargus statant „Aukso žąsį“,
„Baltaragio malūną“, „Milžino
paunksmę“, ruošiant dvi plokšte-
les vaikams. Niekas nefinansavo,
reikėjo išlaidas padengti iš savo
kišenės... Pasakojo apie *Metūges*,
anais laikais lyg užguitą poezijos
knygute, nepelnytai iškritikuotą,
dabar po daugelio metų la-
bai įvertintą Lietuvoje, jau ren-
gamą ten spaudai. Tada, kryžke-
lėje tarp poezijos, prozos ir teatro,
pasirinko prozą. Į poeziją vėl atsi-
gręžė pajūryje, Daytona Beach,
kur apsigyveno, palikusi Čikagą.

Ypatingo klausytojų dėmesio
sulaukė autorės „Atradimo ru-
duo“ – dramatinė poema Švento
Rašo motyvais, įkvėpta jos bičiū-
lės patalogės. Poetiniuose masty-
muose apie kaltę ir nekaltumą,
su kartu žingsniuojančia mirtimi,
už scenos skambant Francis Pou-
lenc muzikai, rašytoja suspindėjo
ne tik poetinė, bet ir vaidybne je-
ga.

O šeštadienio rytą rašytoja Bi-
rutė Pūkelevičiūtė aplankė ir Le-
mont'o Maironio lituanistinę mo-
kyklą, kur ilgose eilėse jos auto-
grafo laukė jaunieji skaitytojai.

Algis Jakštas

25-oji kasmetinė Lietuvių fotografijos paroda Čikagoje, vyks nuo spalio 25 iki lapkričio 3 dienos.

Birutė Pūkelevičiūtė

RAROTAI

Kiekvienas gyvenimas turi būti atrastas. Kaip nežinoma
žemė. Todėl mes visi ruošiamės į didelę ekspediciją:
džiovinam briedieną, lakinam baltaplaukius šunis, vakarais stu-
juojam žemėlapius.
Labai ilgimės kalnų, už kurių atsivers mūsų ekspedicijos tikslas.
(Tik nežinom: kas yra mūsų tikslas?)

Kiekvienam gyvenimui – turi būti atrasta mirtis. Kaip kelrodė
žvaigždė.
Todėl mes kasnakt nukreipiam į dangų milžiniškus lešius ir pro
šviesmečių ūkus ieškom savo žvaigždės: mėlynai spindinčios.
Ieškom, nors ir bijom ją aptikti.
Tos valandos bauginamės.
Ji sustos, lyg ore pakibusį strėlę, kuri skrenda neskridama.
Ji nutils, lyg nutrūkusi daina, kuri skamba neskambėdama.
Laiką vadinom budeliu; turbūt lengvai jo atsižadėsime.
Bet buvimas nebūty yra dieviška būseną, o mus gsdina viskas,
kas dieviška.

Štai mano brolis, Dieve.
Jis nepamiršo Tavo veido. Mes abu kadaise lesėm iš Tavo rankų
juodą rupią duoną, kaip jaunučiai vanagai.
Jis Tave atseks ir atpažins: iš degančio erškečių krūmo.
(O aš – Tave ar atpažinčiau?)

Kur man Tavęs ieškoti, kai toks vėlyvas metas: per kalnus jau seniai
nuėjo piligrimų minios.
Seniai jų lazdos išsprogo pumpurais, pražydo ir nuvyto.
Esu lyg inkaras, nutrūkęs nuo grandinės ir įstrigęs jūros smėlin.
Ir nežinau, į kokią šalį nuplaukė mane palikęs laivas – jis vežė
saulę neregiam.

Aš šiąnakt taiką sudariau su savo kūnu (prijaukintu, bet vis dar
atšaiuriu): jis tapo mano sielos broliu ir pašlovino Tave.
Dar nedienoja, bet jau tirpsta rudens mėnulis, lyg plonytis ledas.
Šviesa, kaip milžiniškas rausvas sparnas, atsidalina nuo tamsos.
Ir aš girdžiu, kaip Tu visais miškų upeliais groji. Jie tyliai skamba
Tau tarp pirštų lyg sidabro stygos.

Turėčiau keltis ir eit Tavęs ieškoti!
Nes jeigu sielos neturiu, ką gi man taip skauda?
Ką taip geliančiai man skauda?
Esu lyg lankas, ištemptas į vėją, kurs virpa laukdamas strėlės.

Bet kur Tave surasiu?
Gal Tu dabar eini pajūriu ir pakeli sutraiskintą kriauklelę – švelniai
lyg mirusį pasaulį.
O gal sustoji nykioj dulheto miesto aikštėj, kur ant kiekvieno suolo
sėdi baisiai vienišas žmogus.
Esu kaip jie: mažutė planeta, erdvių tolybėj pasiklydus, kurią kas-
dien drebėjimais supurto dar neataušusi ugnis.

Gal Tu esi visai arti?
Gal mano sielos tyrlaukiuos
Vilties daigėlių sodini?

Pokalbis su Romualdu Ozolu

(Atkelta iš 2 psl.)

Mes dar tesame ideologizmo
zonoje. Bet aš manau, kad po atei-
nančių rinkimų mes taip pat jau
būsime subrendę kaip deideologi-
zuota visuomenė. Joje turės būti
žymiai daugiau sprendimų
daroma ne partinio nugaravimo –
arba daugumos – principu, o
tarpusavio susitarimu.

**RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ:** Lietuvoje naujai į
valdžią atėjusios partijos veikėjai
pirmiausia skuba prisigrobtį sau
– tiesiog kaip senoje vietnamie-
čių legendoje: „Senas drakonas
nebevyvas! Tegyvuoja (naujas)
drakonas!“ Kaip jūs, atėję į
valdžią, spręstumėte „pripuolimo
prie lovio“ problemą?

ROMUALDAS OZOLAS: Jūs
teisi: „drakonėjimo“ motyvų
Lietuvoje yra tiek daug, kad į šią
bėdą gali pakliūti kiekviena par-
tija. Manau, kad partinė discip-

lina bus sutvarkyta taip, jog –
bent tada, kada mes realiai galė-
sime pretenduoti į pastebimesnį
valdžios paketą – tuomet Lie-
tuvos valstybės tarnautojai
(„valdininkai“ man šlykštus žo-
dis, todėl sakau „tarnautojai“),
taigi Lietuvos valstybės tarnau-
tojai jau bus galimi kontroliuoti,
jų korupcijos galimybės bus žy-
miai sumažintos mūsų įstatymu.
Šiandien dar tikrai yra galimybė
gauti kyšius, ir didžiausia lais-
vojo verslo dalis nueina kyšiams.
Mokesčiai kai kuriais atvejais
yra mažesni, arba išvis nemoka-
mi.

**RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ:** Kokia Jūsų nuomonė
dėl galimo Lietuvos prezidento?
Kokios asmenybės būtų Jūsų
partijos remiamos?

ROMUALDAS OZOLAS: Mūsų
partija remtų Valdo Adam-
kaus kandidatūrą. Mes manome,
kad su šia kandidatūra Lietuva
galėtų gauti tokių politikos
privalumų, kurių kitaip jokių
būdu negalėtų gauti.

**RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ:** Kaip Jūs kontrar-

gumentuotumėte tam, kad p.
Adamkus yra iš kito pasaulio ir
nežino Lietuvos reikalų?

ROMUALDAS OZOLAS: Tada
negalėtų būti ministru
pirmininku joks asmuo, išskyrus
tą, kuris gimė ministru pirmi-
ninku; mūsų ūkio ministru
negalėtų būti poetas, ir panašiai.
Žmogus yra ne kompiuteris, ne
mašina, jis yra paslaptis, ir ką
gali kiekvienas – niekam nėra
žinoma... Klausimas turėtų būti
keliamas taip: ar formaliai p.
Adamkus gali būti prezidentu.
Manau, kad tai yra pagrindinis
klausimas. Ir jeigu į jį bus at-
sakyta: taip, gali – mes jį
kelsime.

**RIMA MARIJA GIRNIU-
VIENĖ:** Kokius teigiamus Valdo
Adamkaus bruožus Jūs matote,
kad jis būtų tinkamas presiden-
tas Lietuvai? JAV lietuvių spau-
doje aš skaičiau svarstymus, kad
p. Adamkus per mažai nusipelnęs
Lietuvai, kad galėtų tapti jos pre-
zidentu.

ROMUALDAS OZOLAS: Aš
nemanau, kad prezidentai turėtų
būti renkami pagal nuopelnus.

Po literatūros vakaro: Bronė Nainienė, Alė Karaliūkaitė, Danutė Bindokienė, Birutė Pūkelevičiūtė,
Vilė Marchionienė, Vida Brankaitė.

Vytauto Jasinevičiaus nuotrauka

(Pabaiga)

Prisiminėme Henriką Kačinską (1903 - 1986)

Prieš dešimtmetį, 1986 m. rugpjūčio 28 d., didysis nepriklausomos Lietuvos Valstybinio teatro aktorius Henrikas Kačinskas mirė šiaurinės Floridos kurortinėje gyvenvietėje Sunny Hills. Čia katalikų Kalvarijos kapinaitių centre, guli jo palaikai. Kapą puošia našlės Sofijos pastatytas granito paminklas.

Sofija Kačinskienė vyro mirties dešimtmetį viešai paminėjo sekmdienį, 1986 m. rugpjūčio 29 d., Šv. Terezės bažnyčioje, lietuviškų šv. Mišių metu, klebonas kun. Francis Szczykutowicz su tikintisiais meldėsi už velionio sielą.

Po piet daugiau kaip pusimtis velionio gerbėjų našlės buvo pakviesti į parapijos salę prisiminimo vakarą. Įėjus į salę, netoli durų, ant stalo, tarp gyvųjų puokščių, matėme Henriko Kačinsko ryškias portretines nuotraukas. Prie jų, vaišių dalyviai, ypač didįjį aktorių asmeniškai pažinojusieji, susikaupę, susimąstę, prisiminė velionį matytuose vaidmenyse.

Programai vadovavo Vytautas Macys. Trumpame savo žodyje, lietuviškai ir angliškai, jis atskleidė velionio svarbiausius biografinius bruožus. Elena Lukienė, viena iš ankstesnių Sunny Hills telkinio gyventojų, pabrėžė atsiminimų apie a.a. Henriką Kačinską kaip labai malonų šio lietuviško telkinio gyventoją. Susikaupę išklausėme (iš magnetinės juostos) Henriko Kačinsko rašikiai atliktą „Sapiegos monologą“ iš Balio Sruogos veikalo. Julija Nakienė padėkavo Sofijos Kačinskienės jos vyro prisiminimui sukurtą graudų eilėraštį. Tiek kuklios, bet rašikios programos.

Šia proga negaliu neprisiminti velionio Henriko brolio, kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko priekaitį Henriko našlei (žūr. *Draugas*, 1986.06.29). Neteisinga priekaitauti, kad „su žmona Sofija nusibloškęs į Floridą užkampį „Sunny Hills, neteko ryšių su platesne lietuvių bendrija ir tapo pamirštas“. Ar šio šimtmečio gale dar yra koks nors niekam nežinomas, nepasiekiamas užkampis? Sunny Hills — tik už 350 mylių nuo Tampa - St. Petersburg, už 350 mylių nuo Orlando, už 300 — nuo New Orleans, už 250 — nuo olimpinės Atlantos, ak, tik už 150 mylių nuo Montgomery, AL, kuriame, Henriku Sunny Hills gyvenant, jau veikė vienas iš šešių Šiaurės Amerikoje geriausių šekapyrinių festivalių. Neabejoju, kad velionis Henrikas šiame „užkampyje“ žemiškąją egzistenciją tik pratęsė. Ryšius su lietuvių ar teatro bendrija apsprendžia amžius bei sveikata.

Taip, Henrikas Kačinskas neturi būti pamirštas! Lietuvių teatro veikloje jis buvo ne vienas iš didžiausių, o pats didžiausias. Bet teatinio meno tragedija, iki

Prieš dešimt metų Floridoje mirė aktorius Henrikas Kačinskas.

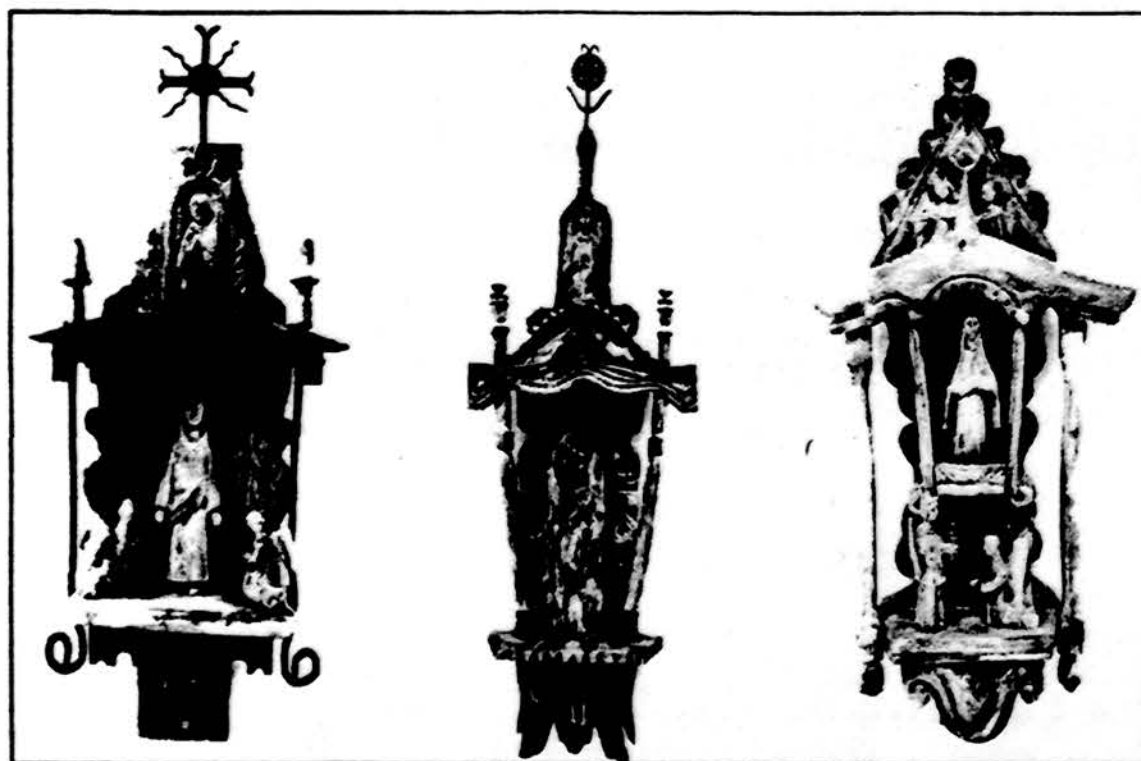
pastarųjų poros dešimtmečių, buvo ta, kad su spektaklio pabaiga beveik baigdavosi ir aktorių ditybė. Šis tas išlikdavo tik rašytose recenzijose. Šiuo metu ne tik čia, Amerikoje, bet turbūt ir Lietuvoje spektakliai filmuojami, video juostos platinamos, žiūrėtojai, vaidyba gerinama, komentuojama. Deja, velionis Henrikas Kačinskas gimė, gyveno ir veikė keliais dešimtmečiais per anksti. Jo atminimui įamžinti, manding, liko vienintelis būdas, vienintelė priemonė — monografija. Ir ji turi būti išleista ne išivijoje, o Lietuvoje, kur veikusiai dar egzistuoja recenzijų rinkiniai ar bent Kauno dienraščių komplektai. Henriko Kačinsko monografija galėtų būti kurio nors teatro besidominčio studento-doktoranto tema. Tokios mintys man kilo, Henriką Kačinską po dešimtmečio nuo jo mirties Sunny Hills kukliai prisimenant.

Alfonsas Nakas

Jurgio Daugvilos kūryba

• Ateinantį šeštadienį, spalio 19 dieną, 7.30 v.v. Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, bus atidaryta menininko Jurgio Daugvilos kūrinių paroda.

Tyso iš Jurgio Daugvilos kūrinių

Pokavolinė Santara-Šviesa

(Atkelta iš 2 psl.)

zanų leidimą, Antanas Vaičiulaitis perrašė ištisus kelionės į Lenkiją paragrafus. Trečioji *Partizanų* laida visiškai pateisina paantrastę, kad tai pataisytas leidimas, tik, pasak branešėjo, pataisytas raudonu f. šuku ir žirkėmis.

Politologo Aleksandro Štromo auditorija, ko gero, pati prieštaringiausia. Vieni jo klausosi todėl, kad domisi politika, kiti, kad jo nesuigauja, dar kiti, kad su juo linkę dažnai nesutikti, o kai kas tiesiog negali jo nesiklausyti. Mąstydamas apie tai, kas yra taika ir ar imanoma ją pasiekti, profesorius pats savęs paklausė, kokia galėtų būti valstybės tapatumo sąvoka. Kodėl susikuria valstybės, kurios nuolatos dėl ko nors nesutaria ir kariauja. Taikos sąvoka ypač sunku apibrėžti, nes ji negatyvi — taika yra tada, kai nėra karo. Pagal Kant'ą, taikos iš viso nėra buvę, yra tik paliaubos tarp karų. Pasitelkęs kai kurias Kant'o sąlygas amžinajai taikai pasiekti, Štromas pabandė sukurti tobulą pasaulio modelį su tautų apsisprendimo teise, visumi lygiais ir visų lygiai priimtais įstatymais (ne smurto kelių sprendžiančiais konfliktus) ir liberaliomis demokratijomis. Galbūt reikėtų sukurti koki „Deminterną“, nes JTO — ne tiek vienijančios tautos, kiek besipešančios vyriausybės.

Iš štomiškai globalinės politikos skliauto erdvės politologijos profesorius Julijus Šmulkščio paskaitoje nusileidome tiesiai prieš artėjančius Seimo rinkimus. Daugeliui nerimą kelianti partijų gausa (jų priskaituojama, berods, per trisdešimt) Lietuvoje, pasirodo, ne tokia jau baugi ir įvairi. Ji skirstytina į tikrai įtakingas ir pasirodancias tik laikraščiuose. Be įvairiais požiūriais amerikietiškusios partijų modelių primenantį LDDP ir Lietuvos konservatorių, kitas partijas galima sugrupuoti į ideologines, asmenybų, vienos grupės intereso ir tiesiog vieno intereso. Profesoriaus nuomone, yra tik dvi partijos, iš esmės besiskiriančios savo programomis — tai liberalų sąjunga ir socialistai, Burokevičiaus partija be Burokevičiaus. Vidurio partijos Lietuvoje vienijasi sunkiai ir nedaug tėra tikimybių, kad prieš rinkimus susiformuos trečioji jėga. Ji Lietuvoje laikraštiniškai net pavadinama mistine, nors Valdą Adamkų daug kas, o ypač Santaros žmonės turbūt joje norėtų matyti labai realiai.

Amerikietiškosios Santaros-Šviesos auditorija visada ima pulsuoti, kai iš akademinio paskaitų žanro pereinama prie pokalbių ir diskusijų. Vienijanti klausytojus ir kalbėtojus tema šiemet buvo pokalbis apie Lietuvos ir išivijos įvaizdžius. Nors pasisakiusieji kalbėjo tik apie labai skirtingą asmeninę patirtį, paašėjo daug bendrų dalykų. Lietuvių ir išivijos nesusi-kalbėjimai, prasidedantys dažnai tik buitiniomis smulkmenomis, vyksta ne tik todėl, kad gyvenome ir tebegyvename skirtingose visuomenėse, bet ir todėl, kad turime tiesos neatitinkančius patogius vieni kitų įvaizdžius, išankstinį nusistatymą. Atvaizduojantys iš Lietuvos išivijų dar nepažįsta, koks nors Marius Katiškis jiems yra gal realnis už gyvus, o išiviją jau nebeatpažįsta tėvynainių, per šešerius laisvės metus nugyvenusių keleto dešimtmečių istorija, tiesiog akys daug kuo pakeitusią juos pačius.

Kelerių metų lietuviškosios ir amerikietiškosios Santarų dialogas taip pat apaugo lyginamomis charakteristikomis ir įvaizdžiais. Vieno dalyko pasigėdau šių metų Santaroje — tai svečių iš Lietuvos. To paties buvo

Dailininkė Virga Šiaučiuaitė prie savo paveiklų „The Artists' Studio“ galerijoje, Palos Verdes, CA, šių metų rugpjūčio mėnesį.

Palos Verdes kalvose

Rugsėjo 8 dieną nenuvažiavau į Virgos Šiaučiuaitės dailės parodos atidarymą tik dėl to, kad nesutikčiau su dailininke. Ar tai nekeista? Nemanau. Kalbos akys. Prieš keletą metų išžiūrėjęs į jų astrologines eketes, isiklausęs į jos švelniabalses godas, pasijutau nelyginant skystas Vandenis, norom nenorom besisukęs apžavos orbitoje. O tai pražūtinga senyvam vyrui.

Netikiai žvaigždžių itakos fantazmais. Bet tikiu žemiškąją „Das ewig Weibliche“ galia, kuri nevienodai apsiereikia moterų charakteriuose. Jei dailininkė pavyksta kurti taip, kaip josios „Amžinai moteriškumas“ liepia, ji gali žiūrovą apkerėti ne tik akimis, bet ir savo vaizdiniais.

Ironija sumaišė kortas. Šiokiadienį nuvažiavęs į galeriją, suradau už stalo būdinčią kaip tik ją — Virginiją Šiaučiuaitę-Baranaušienę. Blyškiame veide tos pačios erdvios akys. Tas pats balsas. Apie ją rašoma Algimanto Kezio redaguotame albume

pasigesta ir Lietuvoje. Darius Kuolys „7 meno dienos“ rašė: „...šįkart labai stigo žmonių iš anapus Atlanto. Kai jų mažiau, atmosfera iš karto kitokia“. Žmonės, „iš anapus“ ir čia, ir ten reikalingi, aišku, ne dėl simbolikos. Kartais skirtingos patirtys vienija, sukuria tam tikrą kūrybinę įtampą, verčia iš tolimesnės perspektyvos vertinti savo atradimus. Pratesiant Santaros įvaizdžių temą, galima būtų paklausti, kas galėtų gale tas Santaros suvažiavimus, kurios pertraukos, jau ne vieno dalyvio ir žurnalisto pastebėjimu, įdomesnės už kai kuriuos pranešimus... Kodėl Lietuvos Santaroje dėl idėjų beveik susimušama, o čia gali klausti kvailiausio klausimo ir tau bus atsakyta. Ar tai neišvengiamas dilemtiškos auditorijos ir intelektualų bendravimo būdas, ar Amerikos išugdyta tolerancija ir pakantumas. Istorikas Eugenijus Aleksandravičius neparašytą straipsnį apie šią federaciją ketino pavadinti „Santara-Šviesa — tai Kavolis ir K““, o parašytą pavadino „Inelektualinio nerimo prieplauka“. Pamenu Z. Čepaites rengtą Lietuvoje TV laidą apie šią federaciją. Kalbėjo, vertino, projektavo Santaros ateitį Vytautas Kavolis, Valdas Adamkus, filosofas Vytautas Radžvilas, Darius Kuolys ir poetas Sigitas Parulskis. Pastarasis buvo neprobėmiskiausias. Anksčiau, sako, išėdavo Lietuvoje kokia gera knyga, tai be jokių reklamų kažkaip visi sužinodavom, puldavom pirkti ir skaityti. — taip bus ir su Santara, ji bus, jei jos reikės... Ką gi, kaip viename privačiame pokalbyje nusišypsojo Vytautas Kavolis: „Aš per daug neišsigasčiau, jei kiekvienas žmogus turėtų atskirą Santaros sampratą“.

Virgos Šiaučiuaitės kūryba

Lithuanian Artists in North America. Būdamą naują ateivę, su itin gambia dukra Agne, Virginija Šiaučiuaitė per tuos septynerius metus įrodė, kad arsi kova už būvį negali užgniauti to, kas įsigyta ir puoselėta Lietuvoje. Ji tebeliko menininkė. Venice, CA, nuomojamoji studijos laisvalaikiais aistringai spausdino savo spalvotas kompozicijas. Dalyvavo grupinėse parodose. Surengė kelias asmenines. Pardavė apsta

darbų. Išteikėjo. Tapo legalia gyventoją. Kurį laiką dirbo tekstilės ornamento dizainere. Įsijungė į Palos Verdes Art Center veiklą. Centro patalpose dėstė portreto tapymą, monotipijų techniką. Numato pradėti akvarelių klasę. Šiemet tris mėnesius praleido Lietuvoje.

Dabar eksponuoja savo 21 kūrinį moderniame Palos Verdes prekybos centre, The Artist's Studio galerijoje, drauge su Gloria D. Lee (tamsaus kolorito tapyba) ir Howard Lewin (tyro grožio keramika). Paroda, pavadinta „Perspektyvos“, vyko nuo rugpjūčio 27 iki spalio 6 dienos. Šioje galerijoje ne syki savo skulptūras rodė Jurgis Šapkus.

Nuėjus teradui tik keli netaisyti Šiaučiuaitės paveikslai. Vis dėlto rinkinys jaukiai sviesiame kambaryje yra gana įspūdingas ir rodo dailininkės meno dvi linkmes. Juodo-pilko-balto derinio figūrinių grafikoje byloja sopulingoji Psichė? Sakytčiau, dailininkės mastantis pradai. Kita kryptis: spontaniškai laisvas, daugybės spalvingų abstrakčių detalių išsiliojimas erdvėje, tarsi gėloj pievoj. Parodoje žymi persvara tenka kaip tik pastarajai linkmei.

Pranas Visvydas

Loreta Platkevičiūtė

„Medžioklė“

Iki spalio 20 dienos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje, vyksta dailininkės Loretos Platkevičiūtės paroda „Tapyba ant šilko“.